OJEDINĚLÝ MARATÓN V DĚJINÁCH ROZHLASU

4. října 1965 se přesně v 18:30 na rozhlasových vlnách ozval hlasatel: **„Okruh Československo II oznamuje, že Jiří Suchý se zavázal vysílat na této vlně denně jeden Gramotingltangl – kromě neděle, neboť neděle je, jak známo, od slova nedělati. Všechno nasvědčuje tomu, že půjde o maratón v dějinách rozhlasu zcela ojedinělý.“** Přičemž následoval první díl ohlášeného pořadu, jenž se skutečně stal tříletým maratonem.

Ale cesta k jeho zrodu začala již dříve. 25. prosince 1964 nabídl Československý rozhlas II pořad **Jiří Suchý sám doma**. Principál Semaforu v něm pouštěl své oblíbené písničky, jež svým typicky neformálním projevem komentoval, a vlastně si nevědomky zkoušel formát, který se mu velmi brzy stal několikaletým denním chlebem – z divadelníka se na chvíli stával rozhlasový diskžokej.

V té době už masová popularita semaforského pásma **Jonáš a tingl-tangl** (1962) mimo jiné zapříčinila jakousi renesanci tohoto pojmu. Na konci 19. století se staly vyhledávanou zábavou populární podniky, kde se na pódiu zpívalo, tančilo, vyprávěly se anekdoty a hrály krátké humorné scénky, vše ve velmi přímočarém, lidovém charakteru. Tito herci a hudebníci zprvu kočovali zejména po pivovarských hostincích, ale jak jejich sláva rostla, usazovali se a zakládali první stálé scény. A Češi pro ně brzy hledali označení. Z Paříže přilétlo libozvučné slovo šantán (tj. pěvecká kavárna, café chantant), zatímco přes Vídeň k nám proniklo právě německé označení tingl-tangl (z tamního Tingeltangel, výraz mající slovy zvukomalebně imitovat bubnování). Českým ekvivalentem se stalo spojení „zpěvní síně“ a jejich interpreti byli nazýváni „zpěváčci“. Bylo to sice mile poetické označení, ale nakonec vyhrála francouzština, nejvíce se vžil výraz šantán. Jiří Suchý však měl k němčině vždy blízko, a tak se rozhodl oživit i druhý zahraniční výraz a vrátit jej do českého jazyka i kulturního prostředí. Díky tomu se zrodil nejprve **Jonáš a tingl-tangl** a následně také název rozhlasového seriálu **Gramotingltangl**. Stejně tak mohl později vzniknout televizní **Grandsupertingltangl** (1969–70), stejně jako ve Světozoru uváděný Suchého program **Kinotingltangl** (1977). A v neposlední řadě ve své době stornovaná supraphonská LP deska, která se k posluchačům dostala až teprve nedávno – **Malý domáci tingl-tangl** (1978). Když tedy Jiří Suchý hledal název pro zamýšlený rozhlasový seriál, sáhl právě po tomto svém oblíbeném pojmu.

„Od pátku 4. října vysílá Programová skupina okruhu Československo II nový pořad, nazvaný Gramotingltangl. To jest: Jiří Suchý, gramofon a halda desek. Ty desky se, jak to bývá, pouštějí (pokud možno ne na zem), občas se něco prohodí (i myšlenka), občas se zalistuje ve slovníku, občas v paměti, občas i básnička se může hodit,“ čteme v časopise My 65 pár dní po premiéře. Suchý nabízel písničky z domova i ze světa; jeho zamyšlení na libovolná témata, která hudbu spojovala, byla takřka výhradně improvizovaná.

„K prvním natáčením si nosil ještě jakous takous písemnou přípravu a říkal něco ke skladbám, které ohlašoval, postupně mu ovšem došly desky i informace, trochu si zvykl a dnes je jeho příprava stále pohotovější: mluví krásně, co mu na místě napadne – když je nemocný o nemoci, po Vánocích o Vánocích, když se mu nechce dělat, tedy o tom, že se mu nechce,“ těmito slovy komentoval **Gramotingltangly** spisovatel Ludvík Vaculík v Literárních novinách v únoru 1966. **„Někdy se klukovsky vytahuje, nehorázně zesměšňuje nepřítomného kamaráda Šlitra, jindy těží ze svých nedostatků, jako by je měl schválně. Poslouchám ho a říkám si, že tento člověk Suchý pomalu ztrácí poslední ostych a začíná se stylizovat před svými posluchači do podoby, jakou téměř má ve svém soukromí, bez diváků a posluchačů, a to je výborně pomyšlení, že někdo je i doma takový, jak tvoří.“**

Vysílání kopírovalo divadelní sezony, „sezony“ **Gramotingltanglů** tedy probíhaly od září do června, přičemž režisérem a spolupracovní-

kem pořadu byl Jiří Bauer, odpovědnou redaktorkou jeho manželka Helena. Neformálnost a improvizace Jiřího Suchého vnesly do rozhlasových vln zcela nový, čerstvý vítr, a takřka okamžitě se staly neobyčejně populárními. Navíc tehdy nebylo obvyklé, aby herec pravidelně usedal za mikrofon v roli moderátora. **„No a pak podlehl pokušení vlastního nápadu: vystupovat denně v rádiu. Tedy k takovému krajnímu opatření nesáhl u nás ještě ani ředitel rozhlasu,“** úsměvně pokračuje Ludvík Vaculík. **„Když Suchý v rádiu mluví o věcech dne tak, jak vy či já mluvíme mimo rádio, mám zároveň s tisíci posluchačů VKV potěšení z toho, že aspoň večer slyším kohosi mluvit bez podráždění, které provází málem každý náš denní úkon. Zprvu jsem si – je pravda – říkal, že tomu chybí vědomí širších politických souvislostí a hlubších společenských příčin. Dnes jsem porozuměl a říkám sám sobě: Kuš! A beru ho jako někoho, kdo ví to, co já, lehce se toho dotkne – a nechce kazit tuto chvíli.“** I stranický deník Rudé právo ve velmi pochvalné recenzi po odvysílání sté epizody konstatoval: **„Z Jiřího Suchého se stalo nevlastní dítě hlasatelů s vlastními myšlenkami, čímž se do rozhlasu tiše, nenápadně, a hlavně nečekaně vkradla osobnost.“**

Gramotingltangly najdeme v programu až do konce června 1968, odvysíláno bylo 674 premiérových dílů. Ovšem při pracovním vytížení Suchého, jehož hlavním zaměstnáním samozřejmě zůstávalo divadlo, musel dříve či později narazit na to, že tento maratón nemohl dlouhodobě udržet sám. V prvním ročníku 1965–1966 odvysílal 217 epizod a promeškal pouze několik prosincových dní, kdy jej na lůžko upoutal zápal plic. Nicméně v dalších sezonách se kvůli pracovnímu vytížení začal v moderování střídat s Miroslavem Horníčkem, Janem Werichem, Ivanem Vyskočilem, ojediněle také s Jiřím Šlitrem a několikrát s dvojicí Jiří Grossmann a Miloslav Šimek. Přesto zůstával dominantním autorem právě on, odvysílal 440 dílů, s velkým odstupem jej následoval Ivan Vyskočil se 108 epizodami, Miroslav Horníček se 75 a Jan Werich s 30 díly, zbylé patřily Jiřímu Šlitrovi, Šimkovi+Grossmannovi nebo různým kombinacím zmíněných mo-

derátorů (čtvrtá sezona 1968–69 plánovaná společně s novým členem týmu Vratislavem Blažkem už po srpnové invazi natočena nebyla). V říjnu 1968 potom vyšla u nakladatelství Mladá fronta kniha **Vyvěste fangle** sestavená z některých odvysílaných zamyšlení Jiřího Suchého (s ilustracemi Jiřího Šlitra).

Na jaře roku 1968 se začal obsah **Gramotingltanglů** pozvolna a velmi nenápadně měnit. Dosavadní témata Suchého zamyšlení pocházela z těch nejobyčejnějších věcí, které mu přišly na mysl z denního života, povídal o rose, koních, legraci, autech, uniformách, krmítku… Ale s uvolňováním politické situace se najednou do jeho zamyšlení stále častěji dostávala témata závažnější. Mluvil o tom, jak žít podle vlastních ideálů, o zkreslování historie, zamýšlel se nad tématy jako cenzura, pravda, demokracie, spravedlnost, nevyhýbal se ani náboženským tématům, např. o mizících božích mukách, sochách svatých, kapličkách, kostelech, o duši a očistci. V neposlední řadě se pozastavil u osobností jako T. G. Masaryk nebo Dwight D. Eisenhower. Zkrátka se věnoval věcem, o nichž by ještě před pár týdny v rozhlasovém vysílání improvizovaně mluvit nemohl. Anebo jen velmi opatrně.

Na počátku května 1968 potom v **Gramotingltanglu** přišla úplná novinka, kterou Jiří Suchý v jednom ze svých dílů přiblížil těmito slovy: **„My vám děláme v rádiu teď takovou novou věc. Každou druhou sobotu se sejdeme tady ve studiu na Vinohradech, je tam i Jiřík Šlitr a dva hudebníci, Jiřík Bauer a Helenka Bauerová, prostě taková parta, plus ještě pár spřízněných duší, to jsou členové klubu, anebo potom taky pamětníci z Reduty a tak. Je nás tam celkem asi padesát vždycky. A my si vám tam hrajeme takhle na piano, zpíváme a vzniká celkem taková docela dobrá nálada. A kromě toho vzniká možná taky novej druh pořadu, který by mohl vystřídat Gramotingltangly. To se časem uvidí…“**

Onen nový pořad opravdu vznikl, jsou to pozdější **Půlnoční párty**, pořady, jejichž kompletní záznamy vydal Radioservis na CD v roce 2024. Suchý se Šlitrem si v rámci nynějších živých **Gramotingltanglů** vlastně zkoušeli, jak by takové půlnoční improvizované vysílání fungovalo.

Okolnosti, kterě je přivedly právě k tomuto typu pořadů, jsou podrobně popsány v doprovodném textu ve zmíněném CD **Půlnoční párty**, na kterě čtenáře a posluchače odkážeme.

V živých **Gramotingltanglech** se tedy také improvizovalo, vyprávělo, vzpomínalo, ale především živě hrálo u piana a zpívalo, jednou písničky starě a pozapomenutě, jindy naopak zbrusu nově, ještě nenazkoušeně. Ve dvou případech si S+Š také pozvali svě kolegyně z divadla Semafor, zpěvačky Naďu Urbánkovou a Věru Křesadlovou. Většinu dílů zpěváky doprovází hudební trio, kterě sice nebývá představeně, ale pravděpodobně hraje v sestavě: Jiří Šlitr – piano, Karel Turnovský – bicí a Vladimír Hora – basa.

Speciálním bodem programu se pak dokonce stalo, když autoři učili svě novinky přítomně členy Klubu spřízněných duší při divadle Semafor, později přejmenovaného na Jonáš klub. Do finálního střihu (pořady byly pro vysílání mírně kráceně) byly zařazeny právě i tyto zkoušky, díky čemuž mnohdy zazněla stejná písnička opakovaně a doslova vznikala v přímém přenosu. Často se vzpomínalo na společně předsemaforské začátky, zejména na období Reduty a skupiny Akord Club, v níž S+Š poprvě začali spolupracovat a také prvně společně vystupovat. Živě hraná znělka Akord Clubu ostatně každý tento speciální díl otevírala. Zároveň se autoři věnovali současnosti, ať už zmíněným zkoušením novinek (**Boubelatá Bety, Úřednická, Teplě prádlo, V potoce se voda točí**), či hraním písní z tehdy aktuální novinky Semaforu **Poslední štace** (**Když pacient je léčen, Povídal nám jeden zpěvu znalec, I Am Lucky, Růže růžová, Takovou lásku, o jakě jsem snila**), chybět nemohly klasiky Osvobozeného divadla (**Ezop a brabenec, Klobouk ve křoví, Nikdy nic nikdo nemá, Jackova píseň**) a pochopitelně mnohě osvědčeně semaforskě hity (**Babetta, Pramínek vlasů, Písnička pro Zuzanu, Tři tety** aj.). Zpětně je snad jen překvapením, že s výjimkou **Boubelatě Bety** autoři nezapojili žádnou z novinek souběžně dokončovaného filmu **Zločin v šantánu**.

První díl těchto živých **Gramotingltanglů** se vysílal v pondělí 6. května 1968 a každě další pondělí do konce sezony následoval nový díl, poslední se vysílal 24. června. Do konce měsíce ještě pokračovaly tradiční **Gramotingltangly** před prázdninovou pauzou, nicméně srpnová invaze vojsk Varšavskě smlouvy změnila vzápětí mnohě a v důsledku způsobila i zrušení tohoto tříletého seriálu. Labutí písní se stalo už jen šest dílů zmíněných **Půlnočních párty**.

Lukáš Berný, 2026

EDITORSKÁ POZNÁMKA

V archivu Českého rozhlasu se **Gramotingltangly** systematicky nearchivovaly, dochoval se jen zlomek dílů, navíc z větší části moderovaných Janem Werichem. Ze živých epizod, které tvoří základ tohoto CD, se v rozhlase nezachoval ani jediný. Nezbylo než oslovit sběratele a pátrat v domácích fonotékách, nakonec jsme kompletní řadu živých dílů dohledali v pozůstalosti Věry Kyliesové, někdejší členky Jonáš klubu. Těchto, nutno říct že nepříliš kvalitních kopií, z nichž byl navíc každý díl zdeformován jinou mírou zrychlení či zpomalení, se neuvěřitelně pečlivě ujal zkušený zvukař Miroslav Mareš a – s ohledem na velmi špatné zdrojové nahrávky – je vyčistil takřka k dokonalosti, za což mu patří velký dík. Speciální poděkování patří též Janu Vernerovi, na jehož stroji práce probíhaly. Ani tak pochopitelně nahrávky nedosahují profesionální úrovně zvuku, jak byly natočeny a jak se v roce 1968 vysílaly. Věříme však, že navzdory slabší zvukové kvalitě tato kolekce přesto potěší všechny příznivce semaforské poetiky a práce dvojice S+Š.

Jako bonus navíc zařazujeme speciální díl **Gramotingltanglu**, který je s touto řadou spřízněný tím, že i zde do Suchého moderování vstupuje Jiří Šlitr a doprovází jej živě na piano. Jedná se o díl natáčený u příležitosti svátku Jiřích (vedle Suchého a Šlitra je proto i u mikrofonu krátce přítomen také režisér Jiří Bauer). Tento svátek vycházel v roce 1966 na neděli, kdy se **Gramotingtangly** nevysílaly, proto byl do programu zařazen o den dříve, 23. dubna 1966. Na rozdíl od ostatních živých dílů se v archivu Českého rozhlasu dochoval. Kvůli autorským právům z něj však byly vynechány dvě studiové nahrávky: **That Lucky Old Sun** od Nata Russella a **Teacher's Pet** od Doris Day.